

YTTRANDE

2019-06-17

Dnr 5.2.1- 2019-424

Näringsdepartementet
Enheten för samhällsplanering

n.registrator@regeringskansliet

Sámediggi
Sámedigge
Sámiédiggie
Saemiedigkie

Yttrande över betänkandet Privat initiativrätt- Planintressentens medverkan vid detaljplaneläggning (SOU 2019:9), N2019/00699/SPN

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur. Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas – däribland renskötelsens intressen – vid utnyttjandet av mark och vatten.

Sametinget tillstyrker utredningens förslag att inte ändra rättsläget när det gäller planintressenters partsställning och klagorätt. Eftersom stora delar av planprocessen utgör myndighetsutövning bör kommunen behålla det övergripande ansvaret för planprocessen i enlighet med det kommunala planmonopolet. Sametinget förstår att det finns behov av att effektivisera detaljplaneläggning för att snabba på byggandet av bostäder där det råder bostadsbrist. Det är dock viktigt att påpeka att inom renskötelsområdet får man gå grundligt tillväga för att säkerställa samråden med samebyar/sakägare samt Sametinget.

8.3 Konsekvenser för staten

Länsstyrelserna

Där det föreligger renskötelsrätt behöver de berörda länsstyrelserna inhämta yttrande från Sametinget som bevakar rennäringens intressen inom samhällsplaneringen.

Allmänt om renskötelsrätten

Renskötelsrätten är enligt 1 § rennäringslagen den rätt som personer av samisk härkomst har att använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar. Renskötelsrätten är en civil rättighet som är byggd på urminnes hävd som förvärvats genom att man under en lång tid brukat marken utan att någon hindrat en. Renskötelsrätten är grundlagsskyddad och svenska myndigheter har en skyldighet att främja det samiska folkets möjligheter att behålla, utveckla och utöva sin kultur och samfundsliv enligt regeringsformen 1 kap 2 §. Samernas rätt till renskötsel fastslås uttryckligen i regeringsformen 2 kap 17 § om näringsfrihet. Renskötelse är en erkänd del av samernas kultur och traditionella levnadssätt i Sverige. Samernas rätt att bedriva renskötsel omfattas även av egendomsskyddet i regeringsformen 2 kap 15 § och renen utgör också privat egendom.

Cujuhus/adress

Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA
Besök: Adolf Hedinsvägen 58
e-post: kansli@sametinget.se
Org.nr.: 202100-4573

Telefvdna/telefon

0980 - 780 30 (växel)

Fåksa/telex

0980 - 780 31

www.sametinget.se

Renskötrelsens skydd i folkrätten

Samerna är ett folk och ett urfolk. Genom sin speciella relation till mark och vatten är samerna, liksom övriga urfolk behov av andra, mer långtgående rättigheter än andra minoriteter för att utveckla sin identitet och kultur.

Det viktigaste instrumentet där renskötelsen som en del av den samiska kulturen skyddas är FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR), som Sverige är bunden av. Enligt artikel 27 ska, *i de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk.* Enligt den praxis som utvecklats av den till konventionen tillhöriga människorättskommittén omfattar ICCPR även ett skydd för urfolken (och inte endast nationella minoriteter som den enligt ordalydelsen refererar till) och dess kultur. Med kultur avses enligt samma praxis även traditionella näringar som t.ex. samernas renskötelse.

Sambandet mellan rennäring och samisk kultur befästs alltså inte bara i nationell rätt utan framgår även av folkrätten. I egenskap av kulturbärare för samisk kultur åtnjuter således renskötelsen ett mycket långtgående rättsligt skydd. I planprocesser och tillståndsprövningar där en bedömning ska göras av om renskötelsens bedrivande påtagligt försvåras är det därför viktigt att utgå från det skydd och främjande av renskötelse och i förlängningen samisk kultur som Sverige åtagit sig att upprätthålla. Att renskötelsens viktiga mark- och vattenområden (värden) skyddas genom miljöbalken är en kodifiering av detta synsätt. Miljöbalkens bestämmelse om påtaglig skada ska därmed, precis som med övrig nationell lagstiftning såsom plan- och bygglagen och förvaltningslagen, tolkas utifrån de folkrättsliga instrument såsom ICCPR som Sverige ratificerat s.k. *konventionskonform tolkning*.

Renskötelsen – ett allmänt och enskilt intresse

Rennäringsintresset är både ett allmänt intresse enligt miljöbalken 3 kap 5 § och ett enskilt intresse som medlemmarna i en sameby innehar enligt rennäringslagen (1971:437). Det allmänna rennäringsintresset innebär att mark- och vattenområden som har betydelse för renskötelsen ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Det enskilda rennäringsintresset sammanfaller ofta med och utgör en förutsättning för det allmänna rennäringsintresset. En inskränkning i renskötelsen får endast göras efter godkännande från den enskilde rättighetshavaren eller genom att regeringen upphäver renskötelsen inom ett område med stöd av 26 § rennäringslagen.

Alla marker inom en sameby är viktiga och blir allt viktigare i takt med ökad exploatering och förändringar i klimatet. Forskningen lyfter fram att konkurrerande markanvändning är en av de faktorer som har störst betydelse för renskötelsen och att det även kommer att ha stor betydelse för effekterna av ett förändrat klimat. Vilket innebär att tillgången till olika betesmarker och flexibilitet att nyttja dem vid olika årstider och väderförhållanden är mycket viktigt för renskötelsens klimatanpassningsmöjligheter.

Renskötelsens sociala och kulturella betydelse

Rennäring är en central del av i den samiska kulturen och är en traditionsbärare med stort symbolvärde. Renskötelselarbetet innebär en stark social och kulturell samhörighet.

Cujuhus/adress	Telefodna/telefon	Fåksa/telex
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se

Traditionellt är hela familjen – barn, kvinnor och män – involverade i alla verksamheter inom rennäringen och bidrar med olika typer av kombinerande sysselsättningar. De miljömässiga konsekvenserna av en exploatering har en mycket stark koppling till de kulturella och socioekonomiska effekterna för en berörd sameby. Enligt miljöbalken definieras begreppet miljö utifrån både ett biologiskt och ett socialt perspektiv. Miljöbalkens övergripande mål är att både människors hälsa och miljö ska skyddas mot skador och olägenheter. De senaste tio åren har flera studier om samers psykosociala hälsa uppmärksamrats. Studier visar bland annat att konflikter om markrättigheter är en källa till psykosociala hälsoproblem hos renskötare.¹ De sociala och kulturella konsekvenserna behöver utvecklas och utredas i en miljökonsekvensbeskrivning, då detta är värden som är avgörande för den samiska kulturen och livsmiljön.

I Sametingets yttrande har rennäringsschef Lars-Ove Sjajn beslutat efter föredragning av samhällsplanerare Laila Öberg Ben Ammar, rennäringssavdelningen.

¹ https://www.sametinget.se/rapport_psykosocial_ohalsa